

1 Úvod

Mezinárodní šetření PISA (Programme for International Student Assessment) je aktivitou Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Ve tříletých cyklech se testují úrovně funkčních gramotností patnáctiletých žáků ve čtení, matematice a přírodních vědách. V každém šetření je kladen důraz na jednu z uvedených oblastí. V roce 2012 byla hlavní testovanou oblastí matematika. Testy jsou vždy provázeny dotazníkovými šetřeními, jež k podrobným údajům o žakově úspěšnosti v testu dodávají další informace o něm samotném, jeho rodině a škole, a tak výrazně rozšiřují možnosti rozpoznat, se kterými vlastnostmi se pojí jeho malá, průměrná či velká úspěšnost. Data z mezinárodního šetření PISA 2012 už využily předchozí sekundární analýzy ČŠI zkoumající vliv socioekonomického zázemí na výsledky českých žáků a srovnávající žáky s výbornými a slabými výsledky v matematice¹.

V této následné sekundární analýze jsme se zaměřili na žáky plnící povinnou školní docházku, tedy na žáky základních škol a nižšího stupně víceletých gymnázií. Tyto obory vzdělávání jsou velmi odlišné a jejich rozdílnost je všeobecně známá, proto cílem analýzy není porovnávat je mezi sebou, ale v první části si všimáme rozdílů mezi školami s velkým zastoupením slabých žáků a školami s velkým zastoupením výborných žáků ze stejného oboru. Pro účely analýzy jsme zavedli čtyři skupiny testovaných škol: méně úspěšné základní školy (ZŠ MÚ), méně úspěšná víceletá gymnázia (GV MÚ), velmi úspěšné základní školy (ZŠ VÚ) a velmi úspěšná víceletá gymnázia (GV VÚ).

Šetření PISA zaměřené na matematiku proběhlo v roce 2003 a 2012, proto se nabízí možnost porovnat výsledky českých žáků v matematice v obou šetřeních a hledat v datech významné trendy a podstatné rozdíly charakteristické pro toto období významných změn jak ve společnosti, tak v českém školství. Analýze údajů z obou cyklů PISA se věnujeme ve druhé části.

2 Srovnání méně úspěšných a velmi úspěšných škol v matematické gramotnosti

2.1 Shrnutí 1

Shrnutí zjištění z analýzy rozdílů mezi školami s velkým zastoupením slabých žáků a školami s velkým zastoupením výborných žáků z mezinárodního šetření PISA 2012 uvádíme formou přehledné tabulky. Vybrané kritérium je vždy charakterizováno stručným popisem, aby bylo možné jednoduše postihnout případné rozdíly mezi méně úspěšnými a velmi úspěšnými školami v matematické gramotnosti. Základní škola a víceleté gymnázium jsou obory vzdělávání natolik odlišné svým pojetím, cíli, rozvíjenými funkčními gramotnostmi, určením a obsahem, že není naším záměrem srovnávat je mezi sebou, ale porovnat vždy dvě zmíněné skupiny škol v rámci jednoho oboru, proto je také tabulka č. 1 graficky odděluje. Černým tučným typem písma je označena dvojice „slovních hodnot“ charakterizujících dvě skupiny škol daného oboru, které se v příslušném kritériu navzájem statisticky významně liší. Pro škálu četností použitou v tabulce platí pořadí hodnot (od nejméně časté po nejčastější): *nikdy - málokdy - zřídka - občas - často - velmi často - vždy*.

¹ Sekundární analýza výsledků šetření PISA 2012, Praha, ČŠI, 2014, <http://www.csicr.cz/getattachment/852e3fe6-fda7-4eed-bfef-931980d12dad>